

Brieven aan Il Duce

Over het gedigitaliseerde archief van

In het kader van 75 jaar Bevrijding duiken we in deze editie van de *Impressie* in enkele oorlogsarchieven. Te beginnen bij het archief van katholiek priester en fascist Wouter Lutkie (1887-1968), dat sinds het najaar van 2019 volledig is gedigitaliseerd door het KDC. Literair-historisch onderzoeker Willem Huberts schrijft momenteel een biografie over de beruchte priester, die nauwe banden had met kopstukken als Zwart Front-leider Arnold Meijer en de Italiaanse dictator Benito Mussolini. De redactie vroeg hem alvast een tipje van de sluier op te lichten.

Tekst: Willem Huberts | **Foto's:** collectie KDC

Zo'n anderhalf jaar geleden suggereerde mijn uitgever, de onvolprezen Marc Beerens (Uitgeverij Vantilt), me om de biografie van Wouter Lutkie te gaan schrijven. Daar had ik nou werkelijk nooit aan gedacht. Ik kende Lutkie weliswaar als de enige fascistische priester die Nederland gekend heeft en ook wist ik van het bestaan van zijn cultureel en literair tijdschrift *Aristo* maar verder wist ik niets van de man, zodat een biografie een wel erg gewaagde stap leek. Des te meer daar ik geen katholiek ben, terwijl Lutkies leven van top tot teen in dienst stond van dat katholieke geloof. Omdat ik niet wist wat het sacrament van het vormsel was, ook al niet wat het Apostolaat der Rutheensche Missie inhield

en al helemaal niet waarin de Onge-schoeide Karmelietessen verschilden van de Orde van Augustijner Koorheren, wees ik zijn suggestie dus van de hand. Als atheïstische half-Jood voelde ik me onvoldoende thuis in katholieke aangelegenheden en daarbij kwam nog eens dat de lectuur van Gerard Reve mij argwanend jegens dat geloof had gemaakt.

***In ieder onderzoek
naar het Nederlands
fascisme dook
zijn naam weer op***

Maar *volens volens* was het zaadje gezaaid en zonder dat ik mij er al te zeer van bewust was, begon het te ontkiemen. Iedere keer als ik in mijn onderzoek naar het Nederlandse fascisme de naam van Wouter Lutkie tegenkwam – en dat bleek erg vaak te zijn – voelde ik het plantje groeien. Tot ik mij op een dag realiseerde dat Lutkie een groot archief had nagelaten (dat is belangrijk voor een toekomstig biograaf) en dat zijn archief was ondergebracht in het Nijmeegse Katholiek Documentatie Centrum (dat is erg handig als je in Nijmegen woont en er dus gewoon op de fiets naar toe kan). En toen leek die biografie opeens een stuk haalbaarder.

Wouter Lutkie

↑ Lutkie (midden achter) in het gezelschap van Arnold Meijer (midden voor) in Rome, 21 december 1934.

Brief van Lutkie aan Mussolini uit 1935. In zijn brief spreekt hij zijn bewondering uit voor het fascistisch Italië dat "niet wanhopig maar vol vertrouwen" is.

Werken aan een betere wereld

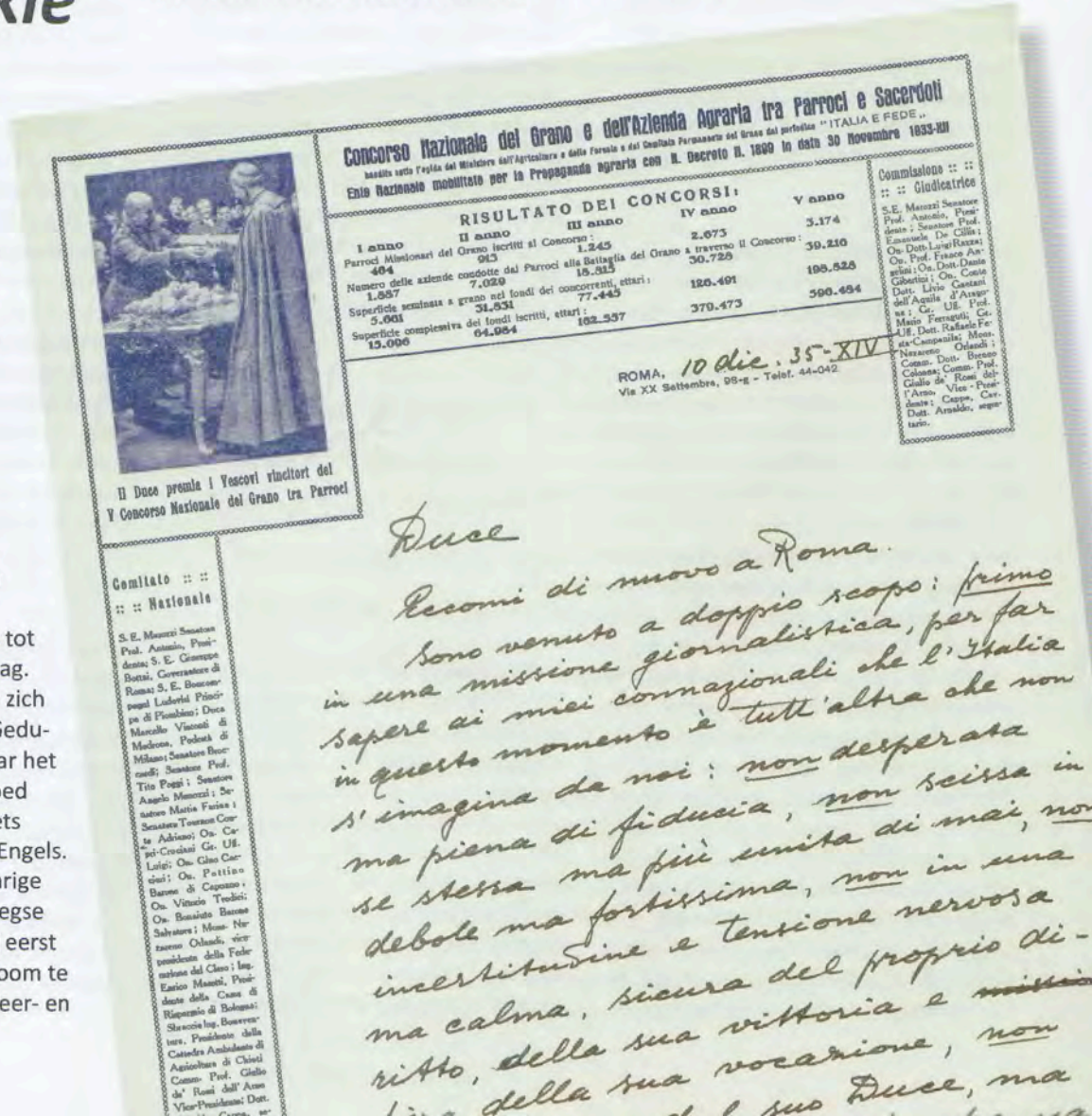
Wie was Wouter Lutkie? Hij werd in 1887 geboren in Den Bosch in een streng gelovig katholiek gezin dat behoorde tot de maatschappelijke bovenlaag. In zijn voorgeslacht bevinden zich bestuurders en handelaars. Gedurende zijn jeugd reisde hij naar het buitenland, hij leerde heel goed Frans spreken en schrijven, iets minder Duits en nog minder Engels. Via de niet-afgemaakte driejarige handelsschool van het Nijmeegse Canisius College belandde hij eerst in de bandenhandel van zijn oom te Bussum en vervolgens in de leer-

huidenhandel van zijn vader. Door een late roeping betrad hij op 25-jarige leeftijd het seminarie en werd hij zeven jaar later tot priester gewijd. Hij belandde als kapelaan in Gemonde, waar hij erg ongelukkig werd. Zijn ambities waren gericht op internationale religieuze, politieke en maatschappelijke verbroedering – zielzorg van ongeletterde Brabantse boeren paste daar niet zo goed bij.

Toen wist Lutkie het zeker: "Mussolini's fascisme was de toekomst"

Daarom ontsloeg monseigneur Diepen hem na veel gedoe van de zielzorg en Lutkie vestigde zich als ambteloos priester in Nuland, waar hij, financieel onafhankelijk, zijn leven grotendeels ging wijden aan lezen, schrijven, publiceren: hij werkte aan een betere wereld. Hij werd al vroeg in de jaren twintig fascist en zijn geloof in die ideologie werd aanzienlijk versterkt nadat Mussolini in 1929 een akkoord

met de paus had gesloten. Toen wist hij het zeker: Mussolini's fascisme was de toekomst. Van Hitler en diens antisemitische nationaalsocialisme moest Lutkie niets hebben. Hij vond de Duitse nazi's maar simpele Pruisische machtswellustelingen met wie hij niets van doen wilde hebben. Lutkie beschikte over een enorm netwerk, overal in Europa. Dat had hij verkregen door zijn propaganda voor het Esperanto en dat netwerk onderhield hij nauwgezet – zijn archief toont hoe hij dat deed. Hierdoor was hij in staat om uiteindelijk zelfs toegang te verkrijgen tot Mussolini, die hij in enkele bezoeken bijpraatte over de stand van het Nederlandse fascisme. Ook kreeg hij als enige buitenlander ooit de toestemming van de Duce om diens boek over zijn vroeg gestorven broer Arnaldo te vertalen. Dat de kerk van pastoor Jansen in het Zuid-Limburgse Scharn is voorzien van een altaar uit het beste Carrara-marmer is te danken aan Wouter Lutkie. Hij belde in de tweede helft van de jaren dertig met zijn invloedrijke kennissen uit de hoogste regionen der Italiaanse regering en al snel daarna kwam er een vrachtwagen uit Italië voorrijden in Scharn met het gevraagde. →

Lutkie (links) op zijn boerderij in Nuland (N.B.) waar hij als ambteloos priester woonde en werkte, ca. 1930 | Bron: collectie KDC

Na 1945 bleef Lutkie fascist, hoewel de figuur van Mussolini zelfs voor Lutkie iets van zijn glans had verloren. In 1968 overleed hij, nadat drie jaar eerder zijn geliefde tijdschrift *Aristo* de geest had gegeven. Het bestond sinds 1930, en had alle stormen des tijds overleefd dankzij Lutkies financiële injecties. Sommige hobby's kosten nu eenmaal geld, veel geld.

Maniakale bewaardrift

Ik had dat Archief-Lutkie wel eens geraadpleegd toen ik, in het kader van eerder onderzoek naar het Nederlandse fascisme, op zoek was naar de door hem achtergelaten sporen in dat Nederlandse fascisme en het was me toen al opgevallen dat Lutkie veel had bewaard. Wat ik destijds had geraadpleegd was slechts een fractie van dat gehele archief en de paar onderdelen die ik onder ogen en in handen had gehad, bevatten werkelijk reeds alles wat een onderzoeker zich kan wensen. Al spoedig drong daarom de verschrikkelijke waarheid tot me door: kennelijk was iedere snippet papier die Lutkie ooit in handen had gehad, in zijn archief terechtgekomen! Een voorbeeld. Op 6 augustus 1899 is hij in Luik. Hij is dan 12 jaar oud en hij stuurt een ansichtkaart naar zijn vader. Daarop schrijft hij, naast de gebruikelijke plichtplegingen en groeten: "P.S. Bewaar deze kaart". Welke jongen van 12 jaar doet dat?! Als hij 16 jaar is schrijft hij, in een brief aan zijn ouders: "Vader, zult

U al mijn brieven goed bewaren. Daar sta ik bijzonder op". Om een laatste voorbeeld van Lutkies bewaardrang te geven: eind november 1932 vindt er bij Uden in Noord-Brabant een aardbeving plaats. Het was een middelzware aardbeving (met een sterkte van 5,0 op de schaal van Richter) en tot de aardbeving bij Roermond in 1992 was het de sterkste aardbeving die ooit in Nederland is waargenomen. De beving werd gevoeld in vrijwel het gehele land, tot in het Belgische Bastenaken in het zuiden, tot in Londen in het westen en tot Göttingen in het oosten aan toe. Uiteraard had Lutkie naast zijn bed, dat in het Nulandse landgoed 'Soli Deo' stond, altijd pen en papier klaarliggen en even uiteraard noteerde hij 's nachts altijd zijn invallen. Zo ook die nacht. Hij krabbelde zijn bevindingen neer in haastige aantekeningen. In de dagen daarna schreef hij enkele brieven aan het KNMI te De Bilt waarin hij nauwgezet verslag deed van wat hij had ervaren. Omdat Lutkie van alle uitgaande post kopieën bewaarde, zijn die brieven in zijn archief te raadplegen. Maar Lutkie bewaarde daarnaast ook de in het holst van de nacht, heet van de aardbevingsnaald, aan het papier toevertrouwde krabbelletjes. Daarom zijn ook die te raadplegen in het Archief-Lutkie. Hij had een bewaardrang die aan het maniakale grensde. Ik durf me niet goed te wagen aan psychologische interpretaties van die bewaardrift. Was hij fundamenteel onzeker en bewaarde hij daarom alles? Was hij bang om zaken te vernietigen? En zo ja, wat betekent die angst dan? Voer voor biografen...

Iedere snippet papier die Lutkie ooit in handen had gehad, is in zijn archief terechtgekomen!

Wie dat mega-archief wil doorploegen, moet over veel geduld en dito zitvlees beschikken. Maar de beloning is dan ook groot, want er zitten de nodige pareltjes in het Archief-Lutkie. Ik wijs op een brief van Lutkie van 23 december 1934 aan de arts Henk Beerepoot waarin Lutkie verslag doet van zijn gesprek met Edvige, zuster van Mussolini. Lutkie stond op vertrouwelijke voet met haar en daardoor was hij in staat om Beerepoot een duidelijke beschrij-

ving te geven van een gemiddelde werkdag van Il Duce – een uniek document. Dankzij Lutkies bewaardrift beschikt het archief ook over diverse complete catalogi uit de eerste decennia van de 20^e eeuw van het door de destijds beroemde firma Jansen & Tilanus vervaardigde dames- en herenondergoed.

Er zitten pareltjes in het Archief-Lutkie

Lutkie hield niet van belasting betalen en in zijn correspondentie met zijn notaris Wedemeyer uit Berlicum geeft hij geregeld op humoristische wijze af op de overheid die uit is op zijn gekoesterde vermogen: "Nieuwe aanval der rovers. Nauwelyks hebben ze ons de huid afgestroopt, of ze plegen aanslag op de mogelyken aangroei van een nieuwen huid. Ik bedoel dat de bandieten ons opnieuw een revolver onder den neus houden in den vorm van 'n aangifte-biljet inkomsten- en vermogensbelasting". Sinds enige tijd hoeft de geïnteresseerde niet meer alle documenten stuk voor stuk in de hand te houden en te bestuderen, want het archief is gedigitaliseerd. Dat heeft als ernstig nadeel dat het fysieke contact tussen document en onderzoeker verdwenen is en dat is erg jammer, want juist het aanraken van dat papieren document brengt het object van onderzoek dichterbij. Het enorme voordeel van de digitalisering is echter manifest. Het document is niet meer onderhevig aan slijtage en het blijft daardoor langer intact. Een ander voordeel is de bronverwijzing: die is nu veel eenduidiger te geven door de onderzoeker. Moest je vroeger volstaan met KDC-117, inv.nr. 260, tegenwoordig kun je annoteren KDC-117, inv.nr. 260, p. 86 en dat is vanuit wetenschappelijk oogpunt natuurlijk veel beter omdat bevindingen eenvoudig zijn te verifiëren hetgeen de betrouwbaarheid van wetenschappelijk onderzoek aanzienlijk verhoogt.

'Nademaal'

Mijn woordenschat is verrijkt door bestudering van het digitale Archief-Lutkie. Zo betrap ik me er op dat het verouderde woord 'nademaal' af en toe optreedt in mijn (digitale én papieren) correspondentie. Dat vergeten woord verdient een herwaardering en ik heb het geleerd van Wouter Lutkie. Nademaal het gedigitaliseerde Archief-Lutkie prima toegankelijk is, denk ik dat die biografie van Wouter Lutkie er wel gaat komen. ¶